

עד אשר יבצור ויקצור פירותיה. ומוכר זה אינו שומר שביעית, ועלול לחרוש ולזרוע ולעשות שם שאר מלאכות האסורות בשביעית, וגם לא יחזיק בפירות קדושת שביעית. — וכעת נפשם בשאלהם אם דבר זה מותר עפ"י התורה, ומה עליהם לעשות. וכת"ר בענותותו רוצה לדעת חות דעתי הענית.

(א) [דעת רבותינו שגם אם גוי עובד בשדהו, עובר הישראל במ"ע דושבתה הארץ].

הנה דעת ראשונים וגדולי האחרונים, שאפילו אם גוי עושה מלאכה בשדה ישראל בשנת השמיטה, עובר הישראל בעשה דשביעית שדכו. שכן כתב רבינו יעקב מטראני בתוס' רי"ד (ע"ז טו:) הוצא דשביעית המצוי"ט (ח"ב סי' ס"ד) וז"ל ולא ישכור שדכו בשביעית אפילו לגוי, שאדם מלווה על שביעית שדכו בשביעית, שנאמר שנת שבתון יהי לארץ עכ"ל. וכ"כ מהרש"ל (בבא מציעא נ. בחוד"ה חב"ל) דאיסור שביעית שדכו בשביעית מן התורה גם אם עושה ע"י גוי, משום דתני רחמנא בקדושת הארץ ולא בזרע. וכן מבואר באבן עזרא (ר"פ זכר) יע"ש. וכ"כ דשביעית נחפה בכסף (ח"א י"ד סי' ד', דף לא.) דגם זה"ז להפוסקים דשביעית דרבנן, מ"מ כעין דאורייתא תקנו, וגם ע"י גוי אסור לעבוד שדכו [והולך לזה בכדי שלא נחיר ע"י גוי בשביעית דרבנן, כד"ל להמרדכי (פ"ק דשבת) הביאו הרב"י (באור"ח סי' ש"ה) שאין איסור להניח עכו"ם לרכוב על סוס ישראל בשבת ועל שביעית דרבנן לא גזרו עיי"ש, קמ"ל דשביעית לא שייך לומר כן, אלא דרבנן כעין דאורייתא תקנו]. וכתב שם (בסוף החשוכה) שאם גוי זרע בשדה ישראל, ועי"ז עבר הישראל על שביעית שדכו, אסורים הפירות עיי"ש.

ובספר תורת הארץ (ח"א פ"ו, אות א—ו—ז) האריך להוכיח כן, שגם אם גוי עובד בשדה ישראל, עובר

הישראל במ"ע דשביעית הארץ, מרש"י ותוס' (ע"ז טו:), ומתוס' (צ"מ קו. ד"ה אלא מעתה), ומר"ש (שביעית פ"א מ"ד). והעלה שם שאין נפק"מ בין אם הישראל אומר לגוי לעבוד, או שהגוי בא מעצמו לעבוד והישראל אינו מוחה בו, שכל שיש צידו למנוע העכו"ם ואינו מונעו עובר הוא במ"ע דשביעית הארץ. ושורש האיסור הוא שלא תיעבד הארץ ע"י שום אדם, אצל מה שהארץ מעממה עושה, כגון שמוציאה ספיחין או מגדילה זרע שנזרע בשעת, לא איכפת לן, דאין הקרקע צר מעשה, ורק עשיית האדם זה אסורה, אחר"כ.

גם המצוי"ט (שם) מסכים ליסוד זה וכותב ואפי' שזה ששכר ישראל מגוי, נראה דלא שרי להשכיר לגוי אחר בשנת השביעית עומה או לאורך שנת השביעית עכ"ל. וכ"כ על דרך זה בנו דשביעית מהרי"ט (ח"ב סי' י"ב). — ועל מה שהתירו מצוי"ט ומהרי"ט להשכיר לכמה שנים בהבלעה, תמכו דשביעית שמן המור (חיו"ד סי' ד') ונחפה בכסף (בב"ל דף כח:) כמו שתמה המנחת חינוך (מי שש"ט) דכיון

גר וקדחה אפקורי מפקר לכו, אע"ג דליכא שלשה, דאין סכדי דמפקר לכו בלבו, ומסביר המחנה אפרים (כלי הפקר סי' א') כדי להגלל מאיסור. וכ"כ האחרונים לענין מכירת חמץ דלא כוי הערמה, אלא אדרבא אומדנא דמוכה שצדי להגלל מאיסור גמר ומקני, ראה אריכות בשד"ח (מ"ט חמץ ומנה סי' ג' וט'). — וכמו"כ צנ"ד צודאי אומדנא דמוכה הוא שנתן כל הסכום בעד הלולב צדי להגלל מאיסור מסירת ד"ש לע"ה. — וא"כ הרי לפנינו צ"י אומדנות הסותרות זו את זו. כי כמו שאין סכדי מלך דיני ממונות שנתן כל הסכום בעד האחרון, כן אין סכדי מלך דיני דאיסורא שאדרבא נתן כל הסכום בעד הלולב, ולא בעד האחרון. ובאומדנות הסותרות זא"ז צודאי לא מפיקין ממונא, כמש"כ בס' שערי תורה (ח"א כלל י"ג פרט ח') דהכי שיש צ"י חזקות או צ"י אומדנות המתנגדות זא"ז, אמרינן מספיקא היכא דקם הממון חיקוס, ושזי ואל העשה עדיף, וכמש"כ בעל התרומות (שער כ"ט סי' ו') ואוקמי ממונא בחזקת מארי' עדיף וכו' עיי"ש. — ומעתה שפיר מחיר הש"ס להבליע דמי אחרון בלולב, ולקבל את האחרון יש אומדנא שרונה לקנות לולב בהיתר, ולקבל את האחרון במחנה צדי לא למסור דמי שביעית לע"ה. ואפילו אם יקרה שהמוכר יסרב מחמת זה לתת לו האחרון במחנה, לא נוכל לחייב את המוכר להחזיר הדמים מחמת האומדנא שמתממה כי בדעתו לתת סכום גדול כזה גם בעד האחרון, כי אין מוליחין ממון עפ"י אומדנא. — אצל גבי רבית הגם שיש ג"כ אומדנא שרונה להגלל מאיסור רבית, מ"מ כבר כתבנו לעיל שאין זה נקרא הוצאת ממון וכמשמ"ה. ולכן אלימנא האומדנא הראשונה, שדעתו היה צעיקר לשם הלוואה ולא לשם מקח, ודו"ק. ולהלכה צנ"ד ראה לעיל סוף אות ג'.

סימן מא

מי שקנה אדמה ע"י חוזה, ועוד לא נרשם בטאבו על שמו, והמוכר עובד בה בשמיטה, מה דינו.

בס"ד י"ג שבט תשל"ג פעה"ק ירושלם ת"ו.

שוכט"ס למע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם בתורה וחסידות, אוצר בלום, נודע למשגב, כקש"ת מוה"ר אשר יונה וויינברגר שליט"א.

אחדשת"ה בכל הכבוד הראוי,

על דבר השאלה שהציע לפני, באשה שקנתה בשנת השמיטה יחד עם עוד שותפים, שטח אדמה חקלאית בא"י, אשר גדלים עליו פירות אילן ותבואה. ועדיין לא נרשם בטאבו על שם הקונים (האשה ושותפיה הנ"ל), אלא שעשו הסכם מכירה עם המוכר, שמתחייב להעביר להם את האדמה בטאבו על שמם, ועל סמך הסכם זה שילמו לו כסף. אכן התנה עמהם המוכר שהוא יחזיק את הקרקע השנה,

בשביעית, משא"כ בנד"ד לכו"ע חסור להניח לישראל לעבוד
בשדכו.

(ב) [אכן כל זמן שהשדה אינה קנויה בקנין גמור לישראל, אין
הוא עובר. ובנד"ד טרם קנה הלוקח את שדהו, דבומניו קרקעות
בקנות רק ע"י רישום בטאבו].

אלא שנגד"ד השדה עדיין אינה שייכת לקונים כי לא עשו
אלא הכנס בלבד, שפירושו שהמוכר מתחייב למכור
לקונה פ"י העברה בעצמו על שם הקונה, וכל שלא העביר
לו עדיין, הרי זה של המוכר. והגם שהקונים יכולים להעביר
שיקיים התחייבותו בחוזה למכור ולהעביר להם, אבל עמם
השדה עדיין של המוכר, עד שיעביר בעצמו, כי הדעה
דכ"י קנו ממנו. — וגם חילו היו עושים קנין המועיל עפ"י
החורה, מבואר בשו"ת כק"ז בחת"ס (ח"מ סו"ס קמ"ב)
שצמדינות שקיים בהן חוק שיש לשלם מם העברה על שטרי
מכר, לא מועיל קנין אחר עיי"ש. וא"כ לא קנו בשטר זה או
בכסף שנחננו. וכ"כ בשו"ת דברי אמת (סי' י"ב) להג' מהר"י
בכר דוד ז"ל, בשם מהר"י באסן (סי' ל"א) דכיון דקיי"ל
(ב"ב נד:) וכו"פ בשו"ע (ח"מ סו"ס קל"ד) דהיכא דמלכא
אמר לא ליכא חרעא אלא באיגרתא, אמרינן דינא דמלכותא
דינא, והרי זה מפקיע שאר קנינים מדין חורה, מתרי עממי,
א' משום דלא סמכא דעת' דלוקח בלא רישום בעצמו
[וכאשר כן הוא גם בימינו], ב' משום דינא דמלכותא, אשר
הפקיעה כל הקנינים, וכל שלא רשם בעצמו לא עשה כלום,
ומסתיע מראשונים ואחרונים. — ובספר דברי גאונים
(כלל פ"ט ו') מביא כעין זה מעוד אחרונים, ה"ה שו"ת
תועפות ראש (ח"מ סו"ס י"ג) שבי' שעתה שהחוק הוא
לרשום בעצמו, לא קנה הקונה כל זמן שלא רשם את הכנס
בעצמו, שזכו עיקר סמיכת הקנין. ובשו"ת מהר"א הלוי
(ח"ב סו"ס ס') כ' לגבי עובדא שאחד קנה קרקע בקנין סודר,
ודברו ביניהם שיכתבו שטר בעצמו, יכול כל אחד מהם לחזור
מפני שעתה בכל מקום נובגים לכתוב שטר אלל עורך דין
ובעצמו יעו"ש. — וכן פשיטא לי' לשו"ת מהר"ש פגל
בכמה תשובות (ראה ח"ה סו"ס כ"ז וס"ט). ולפ"ז הגם שנחנו
כסף בחורה מפרעה, מ"מ לא קנו בזה עד שירשמו בעצמו.
ולא רק משום דינא דמלכותא אחינן עלה*, אשר בזה
בבר ידועים דברי הר"ן (נדרים כה). בשם תוס',
והרשב"א (שם) בשם הר"ר אליעזר, דדוקא במלכי עכו"ם
אמרינן דינא דמלכותא דינא מפני שהארץ שלו, אבל במלכי
ישראל לא לפי שא"י כל ישראל שותפין בה עיי"ש, וכן הוא
בחסרונות הש"ס לפסקי תוס' (נדרים פ"ג סו"ס י"ח), וכן
משמע גם מהר"א. וא"כ יל"ע איך הוא היום בא"י שכל
ישראל שותפין בה, ובפרט שחפלים שחוקותיה יהיו חוקות
החורה ולא משפטי עכו"ם. ואפילו להרמב"ם צפי המשה

דמבואר להדיא בש"ס (ע"ז עו:): דכשם שאנו מלווים על
שכנת בהמתנו בשבת, כמו כן אנחנו מלווים שכנת ארלינו
בשמיטה, א"כ בודאי חסור להשכיר לו שדה, כמו שאסור
להשכיר בהמתו בשבת עכ"ל המנ"ח, וסו"ס כן נראה פשוט
ואמת. [ובשמן המור ושו"ת לין הקודש (ח"א סי' ע"ז)
אות ז'] מוסיפים הספר, דהכללה מועילה רק לשכר שלוקח,
שלא יקרא שכר שביעית, אבל לא למלאכה שעושה הגוי
בשדכו, דאפי' השכיר בהכללה, כשעושה הגוי עבודת קרקע
עובר ישראל, וכדמלינו בשכנת בהמתו (בא"ח סי' רמ"ו)
דלא מסתלק האיסור בלא הפקד. — ושם (במ" קי"ב)
האריך המנ"ח בביאור יסוד זה, שכאשר הגוי עובד בשדה
ישראל, אינו רק איסור שבות כמו בשבת, אלא עשה דשבת
שבתון יחי' לארץ, ושבתה הארץ, דגזירת הכתוב שהארץ
תשבות (חזק מהל"ת שהאדם עובר כאשר עובד, הכתובים
בלשון נוכח, כמו שדך לא תזרע וכדומה). והעלה שם שכל
הדינים דשכנת בהמתו בשבת נובגים בשכנת שביעית שדכו
בשביעית, ונוכח גם בנשים, דכיון דשכנת הארץ אינה מלוה
שגופו ל"ש מעשה"ג עיי"ש. — [ויעיין מש"כ בישו"ב דברי
מצי"ע ומהר"ע, בשו"ת לין הקודש (ח"א עז, י) שכל
ההיתר הי' מפני שעת הדחק גדולה, שהגוי יכריחנו לירד
לארצותיה, והיו פסידא רבה כעין ההיא דארנוגא דהתיר ר'
יגאל עיי"ש. וכן מתבאר משו"ת שמן המור הנ"ל. ובשו"ת
בני ליון (ח"א סי' ב' אות פ"ט) כתב שמצי"ע ומהר"ע
התירו רק באופן שהשדה של גוי ששכרה ישראל ממנו, ורואה
להשכירה לגוי אחר, ובזה ליכא עשה דשכנת שדכו, כיון
שגוף השדה של גוי עיי"ש. ובנוגע לקושיות הג' האדר"ת ז"ל
על יסוד המנ"ח הנ"ל, ראה בבני ליון (שם, אות ג—ד)
שמיישנן].

איברא שהחזון איש (יו, כה) מבאר שזו מחלוקת
הראשונים, שרמב"ם (שמו"י פ"א ה"א) מבואר
שאין עשה דשכנתה על הבעלים אלא על הארץ, והעובד
עובר בעשה אבל לא הבעלים, וכן דעת תוס' (ע"ז עו:):
ויעיי"ש איך שפירשו לשון הגמ'. ולעומתם בתוס' הרי"א
וריעב"א (שם) מבואר דאדם מלווה על שכנת שדכו ממנו.
— ובס' שביעית כהלכתה (עמ' י"ז) כ' שמשמעות כונה
החזו"א שרק אם נכרי שאינו מלווה על איסורי שביעית עובד
בשדה ישראל, אין ישראל צעל השדה עובר, אבל אם ישראל
עובד בשדכו, אז גם ישראל צעל השדה עובר עיי"ש.

היוצא לנו מדעת ראשונים ואחרונים שאם גוי וכ"ש ישראל
עובדים בשדכו בשביעית, עובר צעל השדה בעשה
דשכנת שדכו, ובזה"ל לפוסקים דשביעית דרבנן עובר על
איסור דרבנן. ועד כאן לא התירו מצי"ע ומהר"ע להשכיר
בהכללה לכמה שנים, אלא מפני שיש לחלוק שיוציר שדכו

העיסקה, כשעת הרישום. (3) עיסקה שלא נגמרה ברישום רואים
אותה כהתחייבות לעשות עיסקה. ושם (סעיף ח'): התחייבות
לעשות עיסקה במקרקעין טעונה מסמך בכתב.

(*) [שכתבו ב"חוק המקרקעין — תשכ"ט" (פרק ז'
סעיף ז'): ה) עיסקה של מקרקעין טעונה רישום; העיסקה
נגמרת. ברישום, ורואים את השעה שנה אישר הרשם את